

АНКЕТА КРИТИКІВ: КРАЩА КНИЖКА 2002 РОКУ

В анкеті взяло участь 24 критики і літературознавці. Коло минулорічних видань, названих учасниками, значно вужче за згадані книжки в рейтингу "СіЧ" і 2001 р. – вочевидь, це засвідчує найвищу об'єктивність вибору переможців з п'яти номінацій: 1. Поезія; 2. Проза; 3. Літературознавство, критика; 4. Публіцистика; 5. Художній переклад.

Віра Агеєва:

1. **Василь Герасим'юк. Поет у повітрі: Вірші і поеми (Л.: Кальварія).**
2. **Тарас Прохасько. НепрОсті (Івано-Франківськ: Лілея-НВ).**
3. **Тамара Гундорова. Femina Melancholica: Стаття і культура в гендерній утопії Ольги Кобилянської. / Сер. "Критичні студії" (К.: Критика).**

Іван Андрусак:

1. **Василь Герасим'юк. Поет у повітрі: Вірші і поеми.**
Також хочу відзначити *"Кохання і війну" Мар'яни Савки й Маріанни Кіяновської* (Л.: Вид-во Старого Лева), *"Плавник риби" Василя Махна* (Івано-Франківськ: Лілея-НВ), *"Перипатетику-блюз" Сашка Ушкалова* (Х.: Акта).
2. **Тарас Прохасько. НепрОсті.**
3. **Патетичний фрегат. Роман Юрія Яновського "Майстер корабля" як літературна містифікація. Проект "Текст + Контекст". Упор. Володимир Панченко (К.: Факт); Володимир Панченко. Морський рейс Юрія Третього (Кіровоград: ПВЦ "Мавік").**
Назву ще дослідження *Ростислава Чопика "Ессе Номо: Добра звістка від Івана Франка"* (Л.: Львів, відділення Ін-ту літератури ім. Т.Г.Шевченка НАН України).
4. **Григорій Гусейнов. Господні зерна. Кн. 5, 6 (Кривий Ріг: Видавничий Дім).**
5. **Марсель Пруст. У пошуках утраченого часу. В 7 т. – Т. 7. Віднайдений час (К.: Юніверс). Пер. Анатолія Перепаді.**

Євген Баран (Івано-Франківськ):

1. Не буду оригінальним, назвавши **Василя Герасим'юка** і його **"Поета в повітрі"**. Але, як завжди буває, у відзначеннях преміями різних гатунків завжди спрацьовує принцип "справедливості-несправедливості". Тому рівноцінними з'явами вважаю поетичні книги *Василя Слапчука "Сучок на костурі подорожнього"* та *"Птах з обпаленим крилом"* (обидві – Луцьк: Волин. обл. друкарня). А також дві поетичні збірки *Івана Іова "Віск Іксів"* (Сімферополь: Доля, 2001. Передм. М.Жулинського) та *"Любїть мене врожаєм і землю: Вінок сонетів"* (Сімферополь: Доля, 2002).
2. На перші місця ставлю просто-таки шикарну книгу **Андрія Содомори "Сивий вітер"** (Л.: Літопис), роман *Тараса Прохаська "НепрОсті"* та щоденники *Петра Сороки "Найкраще помирати в понеділок: денники 2001 р."* (Т.: Джюра). Окремо хочу назвати роман *Дмитра Білого "Басаврюк-ХХ"* (К.: Смолоскип), і не тільки тому, що я писав передмову до цієї захоплюючої книжки.
3. Відзначу два дослідження, які закладають ґрунтовну основу сучасного перепрочитання української класики. Це есе **Ніли Зборовської "Моя Леся Українка"** (Т.: Джюра) та монографія *Ростислава Чопика "Ессе Номо: Добра звістка від Івана Франка"*. Крім того, хотів би назвати добротну працю *Степана Хороба "Українська модерна драма"*

кінця XIX – початку XX століття (Неоромантизм, символізм, експресіонізм)” – (Івано-Франківськ: Плай).

4. Художньо-документальна повість **Михайла Андрусяка “Брати грому”** (Коломия: Вік).

5. **Ганс-Георг Гадамер. Вірш і розмова: есе** (Л.: Б-ка ж. “І”). Пер. з нім. Тимофія Гаврилів.

Володимир Брюгген (Харків):

1. З-поміж поетичних новинок вирізняються збірки **Анатолія Дністрового “Спостереження”** та **Олега Солов’я “Камінний шепіт”** (обидві – **Донецьк: Норд-прес**). Якщо перша приваблює складним і відточеним візерунком поетичної думки, то в другій особливо виразний той щирий і безпосередній емоційний стимул, що слугує найвірнішим камертоном поезії природної, виплеканої, зваженої. Лаконізм і граційність мови обох авторів варті високої оцінки.

2. З прозових новинок привернув увагу “міський роман” **Антон Морговського “Нелюбов”** (ж. “**Кур’єр Кривбасу**”, №№ 154, 155, 156). Дуже сучасна й читабельна річ, яка наочно засвідчує невичерпність традиційної романної форми, з яскраво індивідуальними ознаками. Успіхом *Петра Сорочи* вважаю його нову книгу щоденникових записів “*Найкраще помирати в понеділок*”. Лірично-монологічна форма найближча для цього письменника, і попри фрагментарність “денники” утворюють враження монолітності. Автор зупиняє нестримний лет часу й розглядає його окрушини під “збільшувальним склом” психолога-аналітика. Істотним збагаченням краєзнавчої прози я схильний назвати ґрунтовні, добротні, зацікавлено-піднесені праці *Григорія Гусейнова “Господні зерна”* (кн. 5 і 6). Оце вже воістину проза, яка здатна народитися тільки з величезної любові до свого краю!

3. Вочевидь, книжка **Івана Андрусяка “Літпроцесія”** (**Донецьк: Вид. агенція “OST”**) є першим серйозним кроком молодого автора в літературній критиці. І я не можу не сказати добрих слів про неї: в Андрусяка є найцінніше для критика вміння точно і влучно казати про авторів і книжки, рельєфно показуючи їх навіть у стислих словах, а не хизуючись повсякчас своїм умінням красиво писати, як це буває, на жаль, у деяких молодих авторів, занепокоєних тільки виглядом власної персони. Ще я не можу не згадати прекрасну позаминулу книгу *Юрія Барабаша “Коли забуду тебе, Єрусалиме...”* (Х.: Акта), яка зібрала торік рекордне число найвищих критичних оцінок. І, мабуть, саме тому, що це була єдина, беззастережно гідна Шевченківської премії книга, її байдуже відкинули з числа реальних претендентів на премію. Й заради чого?.. Йй-право, старорежимна “система” присудження премій усе ще вільно процвітає у нас...

... Згадаю ще одну поетичну книгу, не з числа нових творів, але з нових видань, тим більше, що передрук класики стає в нас бібліографічною рідкістю. “*Сад божественних пісень*” *Григорія Сковороди* вийшов у харківському видавництві “Майдан” в ошатному й витонченому поліграфічному вбранні (особливо відзначу малюнки Уляни Мельникової), мовою оригіналу, без “переспіву на сучасний лад”, і я буквально був ошелешений: такі співзвучні з нашим часом і нашими потерпаннями давно знайомі рядки...

4. Ну, а в галузі публіцистики та й усіх інших літературних жанрів хочу відзначити грубезний, ретельно укладений том **альманаху “Зерна”** (Париж; Львів; Цвікау, Ч. 6–7). Він сповна виправдовує своє профільне означення: “літературно-мистецький альманах українців Європи”. Збагачений численними ілюстраціями та кольоровими репродукціями картин, цей велетенський том містить буквально прірву найцікавішого матеріалу й вартий найдетальнішого критичного огляду. Подвижницька праця **Ігоря Трача** й усього колективу навч доводить: на різних мистецьких напрямках українство є стабільним фактором світової культури.

Ярослав Голобородько (Херсон):

1. **Збірка Василя Герасим’юка “Поет у повітрі”** – харизматична книжка одного з найхаризматичніших українських поетів, у творчості (новокласичній та новокультовій за

своєю природою, що підтверджується й рівнем “Поета у повітрі”) якого надзвичайно своєрідно переплелось й відсинтезувалось національне та європейське, особистісне й загальнолюдське, миттєве та вічне, регіональне й пансвітове.

2. Книги п'ята й шоста дослідження **Григорія Гусейнова “Господні зерна”**, що суттєво розширили географію й масштаб зору (Ліхтенштейн, США тощо) цього роману-есе; у п'ятій книзі містяться художньо чи не найсильніші сторінки видрукованих томів “Господніх зерен” – блискуче виписаний портрет Нью-Йорка, який цілком може виступати виокремленим й окремим нарисом (американської історії та ментальності).

3. Розвідка **Ігоря Качуровського “Готична література та її жанри”**, видрукована в **“Сучасності” №5**, яка пройнята інтелігентністю стилю, тонкою й вишуканою культурою аналізу, потенціалом внутрішньої полемічності та експресивності, термінологічною делікатністю й виваженістю, панорамністю літературознавчої оповіді, тезовою та макротезовою манерою мислення.

4. Стаття **Миколи Рябчука “Кінець української “багатовекторності”?” (“Сучасність”, №12)** відрізняється чіткою політологічною спрямованістю, фактичною насиченістю й ґрунтовністю фактажу, аналітизмом, майстерністю в розвитку концепції-фабули, непересічною лінгвостилістичною культурою; це публіцистика сучасних мисленнєвих якостей – інтелектуальності, версійності, прогностичності.

Тамара Гундорова:

1. Для мене подією минулого року став вихід збірки **“Снігові і вогню” Олега Лишеги (Івано-Франківськ: Лілея-НВ)**. На сьогодні Олег Лишега вже став поетичною легендою. Видання збірки, в якій зібрані його вірші, хай уже й відомі раніше, – подарунок для гурманів. Збірка сприймається як певна мистецька річ, як артефакт. Її оформлення варте окремої розмови. Глинистий тон рядків-літер і написи-ієрогліфи, начеркані на дошці пальцем, доповнюють враження культивованої автентичності і створюють образ цілісного поетичного тіла. Свідомством високої поезії стали для мене також нові вірші *Сергія Жадана* та *Маріанни Кіяновської*.

2. Мабуть, підсумковим явищем минулого року назву збірку **Володимира Діброви “Вибгане” (К.: Критика)**. Ця книга – не з розряду летючок, якими багате останнє десятиліття, це вже класична літературна проза (не поза!), поліфонічна і точна та характерна. Діброва – прозаїк, сформований у 80-ті рр., представник неоавангарду. Може, як ніхто інший, він деконструє образ homo sovieticus, поєднуючи гротеск і абсурд із “трагічним оптимізмом” соцрадянського кітчу.

3. У літературознавстві з'явилося не так багато нового й цікавого в сенсі інтерпретації. Видання трьох монументальних книжок зібраної спадщини **Соломії Павличко**, включно з нотатками і начерками її планів, безперечно, символічне знамення року. Думаю, послідовники Соломії знайдуть багато цікавого й актуального для себе у цих книжках. Водночас можна сподіватися і на появу десакралізованої, критичної рефлексії цих текстів як явищ історії українського літературознавства 90-х років.

Цілком новаторською (інформаційно й теоретично) є позаминулорічна книжка Тетяни Бовсунівської **“Історія української естетики першої половини 19 ст.”** (К.: Вид. дім Дмитра Бураго), яка дійшла до своїх читачів, власне, в минулому році. Все ще привабливою лишається тема модернізму – цьому підтвердженням стали монографії *Ярослава Поліщука* та *Володимира Моренця*. Прикметно, що український модернізм моделюється в цих працях не на зразках англо-американської критики, але польського літературознавства і його концептів. Принципово новим в українській критиці і літературознавстві в останні роки став також колись актуальний напрям боротьби з “буржуазним (західним) літературознавством” (“міфологічним літературознавством” тощо). Очевидно, на “критику” такого плану в суспільстві зростає попит.

4. Серед публіцистичних видань назву перший том п'ятитомника **Дмитра Донцова (Т.1: Геополітика та ідеологічні праці. – Л.: Кальварія)** – не задля особливої любові до цього літератора-політика-філософа, а задля корисності мати його твори в одному виданні.

5. Серед перекладних видань варто виділити знакові речі, такі, як **Дж.К.Ролінг. Гаррі Поттер і філософський камінь (К.: А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА)**, з одного боку, а з другого — речі з великим культурно-символічним значенням, як, наприклад, позаминулорічні переклади поезії Пауля Целана (Пауль Целан. Поезія: Антологія укр. перекладу. Впорядк. та передм. П.Рихла. — Чернівці, 2001).

Леся Демська-Будзуляк:

1. **Василь Герасим'юк. Поет у повітрі: Вірші і поеми.**
2. **Тарас Прохасько. НепрОсті.**
3. **Тамара Гундорова. Femina Melancholica: Стат'я і культура в ґендерній утопії Ольги Кобилянської.**
4. **Роман Корогодський. І дороги. І правди. І життя; У пошуках внутрішньої людини / Сер. "Українська модерна література" (К.: Гелікон).**
5. Переклад **Анатолія Перепаді** (сьомий том творів **Марселя Пруста**).

Юрій Ковалів:

1. Збірка **В.Герасим'юка "Поет у повітрі"** привертає увагу своєю внутрішньою цілісністю, спробою автора структурувати власний космос при використанні різних інтертекстуальних елементів, міфемних, реальних, літературних, сприймається як спроба ефективного протистояння ризоморфним структурам сьогоденного постмодернізму. Привертає увагу висока культура поетичного мовлення, шанування рідного слова, що не завжди спостерігається у нинішній поезії, часто захаращеній семантикою низького стилю.

2. Роман **"Кров по соломі" В.Медведя (Л.: Кальварія)** сприймається за текст, написаний у річищі постмодернізму. Справді, тут прозаїк дотримується наративних вимог нелінійного дискурсу, але, хай не буде дивним, він швидше спирається на мовну традицію, на артикуляцію народного мовлення, не обмеженого якимись граматичними правилами, на що свого часу орієнтував українське письменство І.Нечуй-Левицький, закликаючи відтворювати мовлення "сільської баби". Потрапивши у потік свідомості роману, незвичного своєю "некласичною традицією", мимоволі відчуваєш природну стихію розкутої епіки, притаманну народному світосприйманняю.

3. Есеїстичні книги спогадів та нарисів **"Визначні, відомі й та інші..."**, **"На струнах вічності" В.П'янова** (обидві — **К.: Укр. письменник**) цінні для літературознавця, та й будь-якого читача, що цікавиться історією української літератури ХХ ст., свідченнями очевидця її складного, драматичного, іноді трагічного перебігу, толерантним, неупередженим висвітленням багатьох фактів із творчого та громадського життя письменників, концептуальним баченням літературного процесу, тонкими спостереженнями над специфікою стилю того чи того митця, як-от П.Тичини, поезія якого стане зрозумілою, коли її сприймати як музичні п'єси, тому що вона написана професійним музиком.

Наталя Лисенко:

1. **Василь Герасим'юк. Поет у повітрі: Вірші і поеми.**
2. **Євгенія Кононенко. Зрада: Роман (Л.: Кальварія).**
3. **Леонід Куценко. Dominus Маланюк: Тло й постать. Вид. 2-е, доп. (К.: ВЦ "Просвіта").**
4. **Надія Мориквас. Рід: Українські хроніки (Л.: НВФ "Укр. технології").**
5. **Миколай Крушевський. Замовляння як вид російської народної поезії / Упор., вст. сл., пер. з рос. Зінаїди Пахолок (Луцьк: Вісник і К⁰).**

Володимир Моренець:

1. **Василь Герасим'юк. Поет у повітрі: Вірші і поеми.**
2. **Тарас Прохасько. НепрОсті.**
5. Переклад з французької **Михайла Москаленка. — С. Малларме. Вірші та проза (К.: Юніверс).** Видана в кінці 2001 р., книжка дійшла до читачів у році 2002-му.

Раїса Мовчан:

1. На розмаїтому поетичному обрії виділяю дві книжки **Василя Голобородька** – **“Посівальник: Вибр. поезії”** (Луганськ: Альма-матер) та **“Українські птахи в українському краєвиді”** (Х.: Акта) і **“Поет у повітрі: Вірші і поеми”** Василя Герасим'юка.

2. Серед прозового доробку минулого року звернула увагу на **“Зраду” Євгенії Кононенко**, а також на **“Писаря Східних Воріт Притулку”** (*Сучасність*, № 9) і **“Кота з потонулого будинку”** (*Кур'єр Кривбасу*, № 148) Галини Пагутяк.

3. Окремо виділяю монографію **“Femina Melancholica: Стать і культура в гендерній утопії Ольги Кобилянської” Тамари Гундорової**, що, попри свою науковість, читається як захоплюючий роман. Вважаю, що книжка-словник *Валерія Войтовича “Українська міфологія”* (К.: Либідь) – своєрідна подія в нашому сучасному літературознавчому світі, бо не має поки що альтернатив. У ній зібрано великий інформаційний матеріал, надзвичайно актуальний для сучасної міфокритики, що помітно активізувалася в Україні. Варто назвати й видання *“Українське письменство” Миколи Зерова* (упор. М.Сулима. – К.: Основи); *“Вибране: Статті. Наукові розвідки. Монографії”* Сергія Єфремова (упор. Е.Соловей. – К.: Наук. думка); *“Літературно-наукова спадщина” Михайла Драй-Хмари* (упор. С.Гальченка та ін. – К.: Наук. думка); есей *“Моя Леся Українка” Ніли Зборовської* (Т.: Джура). Значно поживавив сучасний літературознавчий світ цикл видань проекту *“Текст + Контекст”* (К.: Факт), очолюваного Л.Фінкельштейном.

5. У минулому році з'явилася найповніша (1270 рубаїв; В.Мисик свого часу переклав 308) українська поетична інтерпретація **Омара Хайяма “Рубаят”** (К.; Ірпінь: Перун), здійснена **Григорієм Латником**. Сьогодні вже практично неможливо науково довести, скільки насправді рубаїв написав великий перський поет, учений і мислитель XI ст. Як би там не було, ця книжка є взірцем давньої східної культури, безперечно, цікавим і для сучасного читача.

Костянтин Москалець (Бахмач, Чернігівської обл.):

1. Герасим'юк Василь. Поет у повітрі: Вірші і поеми.

Яскраво проявлений магістральний сюжет Герасим'юкової творчості, яка скидала випадкові й невластиві оповиття, наближаючись до таїни Преображення, сповна представлена новою книгою. Визначеність найістотніших екзистенційних орієнтирів, широке інструментування й значно глибші інтерпретації звичних для поета тем. Розсипи знаків модерну, по-бароковому примхливо перемішані зі знаками традиції, оригінальний сплет християнства, поганства, гуцульства і новочасної культурницької квазі-релігії, де культовими постатями стають Іван Миколайчук і Василь Стефаник. Зв'язок поезії з глибинним філософським запитуванням, пристрасна заангажованість в етичні й естетичні проблеми, унікальна містерія “Єзавель”, заснована на сімейних переказах роду Герасим'юків, живий міф, продуктивний для поета і заворожливий для читачів.

2. Рябчук Микола. Деінде, тільки не тут: Оповідання. – Л.: ВНТЛ-Класика.

Незвичайна доля книжки, яка чекала виходу в світ понад чверть століття, хоча була широко відома у самвидавних колах. Суто романтичне переплетіння прози і поезії. Абсурдизм і парадоксальність, сюрреалістичність і вишукана іронія, поєднані з гарячим співчуттям до “маленьких героїв” і “негероїв”, затамована ліричність та меланхолійність. Оригінальні експерименти з формою, критичний погляд на ескапістські способи життя. Небезпечні для тоталітарної і посттоталітарної влади питання, які постають після читання цих оповідань. Сміхова стихія, “моцартіанство” впереміш із їдким “свіфтінством”.

Євген Нахлік (Львів):

1. Мар'яна Савка, Маріанна Кіяновська. Кохання і війна.

2. Тарас Прохасько. НепрОсті.

3. Вибір зроблено з тих монографій, які вийшли торік першим виданням: **Тамара Гундорова. Femina Melancholica: Стать і культура в гендерній утопії Ольги**

Кобилянської. Сміливе, поза набридливою теоретико-літературною схоластикою — жанровою, стильовою, сюжетно-композиційною тощо — занурення у текст як душу чи в душу як текст, цілісне осмислення творчої індивідуальності й особистості письменниці в єдності психології, світосприймання, естетики, культури.

Варто відзначити й інші неординарні монографії: *Ростислав Чопик. Ессе Ното: Добра звістка від Івана Франка* — на мою думку, найкраще франкознавче дослідження, яке з'явилося в Україні за часів незалежності; *Степан Хороб. Українська модерна драма кінця XIX — початку XX століття (Неоромантизм, символізм, експресіонізм)* — ґрунтовна й виважена студія; *Сидір Кіраль. “Апостол Молодої України”: Трохим Зінківський у контексті доби. (К.: Вид-во “КИТ”)* — всебічне, на величезній джерельній базі й у широкому контексті дослідження життя і творчості маловідомого письменника й мисленника, яке можна вважати взірцевим для такого роду монографій.

4. **Олександра Комаринець. Спогад спогадів: (До 75-річчя від дня народження проф. Теофіла Комаринця).** — Л.: Вид. центр ЛНУ ім. І. Франка.

5. **Тарас Лучук. Щодня крім сьогодні: Вірші й переклади.** —Л.: Вид-во Нац. ун-ту “Львівська політехніка”.

Віктор Неборак (Львів):

1. **Василь Герасим'юк. Поет у повітрі: Вірші і поеми.**

2. **Антологія сучасної української прози та есеїстики Василя Габора “Приватна колекція” (Л.: ВА “Піраміда”).**

3. **Тамара Гундорова. Femina Melancholica: Стаття і культура в гендерній утопії Ольги Кобилянської.**

5. **Ганс Георг Гадамер. Вірш і розмова: есе. Пер. з нім. Тимофія Гаврилів.**

Юрій Покальчук:

1. **Василь Герасим'юк. Поет у повітрі: Вірші і поеми.**

Самобутність художніх образів, глибинна народність не потрапляє у полон псевдонародності, шароварництва, а навпаки — дістається крізь незглибну українськість найвищих духовних сягнень світової культури.

2. **Тарас Прохасько. “НепрОсті”.**

Уперше після творчих пошуків упродовж кількох десятиріч у нашій літературі з'явився твір, чия глибока вкоріненість у місцевий колорит перегукується з могутнім життєбаченням і хірургічною точністю пера Василя Стефаника, і так само, як у Стефаника, конкретність образів вивищена у світовий абсолют. Мікросвіт стає макросвітом. Прохасько створив своє Макондо і не сліпо наслідує Маркеса, а спромагається уловити маркесівське бачення життя, де трагедія переходить у гротеск. Торкається народної сміхової культури і вивищується у телескопічне бачення зоряного неба, яке може скластися з людського життя. Відчувається вплив і філософії Вітгенштейна, можна ще шукати впливи, але як Маркесу безліч впливів не зашкодило створити один із вищих і глибоко самобутніх зразків світової культури, так і Прохаськові вдалося створити свій самобутній світ, своє карпатське Макондо.

3. **Соломія Павличко. Фемінізм (К.: Основи).**

Тема цікава й важлива. Її можна заперечувати й дискутувати з нею, але постановка питань глибока й осмислена.

5. **Марсель Пруст. — Сьомий том епопеї “У пошуках утраченого часу”.**

Титанічна робота одного з кращих українських перекладачів. Надзвичайно важкий для перекладу письменник прийшов нарешті до українського читача у вишуканому перекладі **Анатолія Перепаді**, який досконало відтворює тонку стилістику Митця.

Володимир Поліщук (Черкаси):

Навіть за умов “хаотичного” книгодрукування і зруйнування системи книгорозповсюдження в Україні варті уваги й високих оцінок (а ще — вдячності авторам, укладачам і видавцям)

видань у 2002 р. з'явилося немало. Тож і важко втиснутися в “тісні рямці” запропонованої журналом анкети й називати тільки одне видання в кожній номінації. Дозволю собі вийти за визначені “рямці” й назвати більше з тих, що запам'яталися.

1. Тут, на мою думку, заслуговують на відзначення видання західного регіону: вже лауреатська книга **Василя Герасим'юка “Поет у повітрі”**, а також із тої ж Кальварії — *“Замкнутий простір” Андрія Охримовича та “Стихія” Ігоря Павлюка (Т.: Джура)*. Думається, не повинна лишитись непоміченою й “перша ластівка” нової серії “Бібліотека Шевченківського комітету”: *Микола Бажан. Політ крізь бурю: Вибр. твори. Вст. сл. І.Дзюби, упорядк. й післям. М.Сулими (К.: Криниця)*.

2. Дуже симпатична проза **“Сучасності”** й **“Кур'єра Кривбасу”** (в останньому особливо — твори **Степана Процюка**). Із прозових же книжок віддаю перевагу романові **Василя Захарченка “Довгі присмерки”** (К.: Акцент) і книзі прози **Анатолія Дімарова “Зблиски”** (К.: Ярославів Вал).

3. У цій номінації теж було доволі врожайно. Лідери тут, на мій погляд, **“Вибране” Сергія Єфремова й “Літературно-наукова спадщина” Михайла Драй-Хмари**. При цьому міцно тримаються в пам'яті книги *І.Дзюби “З криниці літ”, Ніли Зборовської “Моя Леся Українка”...*

4. Більше запам'яталися речі з цієї номінації, опубліковані в періодиці. Із книжок же я сюди б відніс, можливо, й не зовсім публіцистичну, але ж цікаву збірку спогадів, есеїв і нарисів **Володимира П'янова “Визначні, відомі й “та інші...”**.

5. Тут мої симпатії до книжок перекладної серії класиків світового письменства, видрукованих у 2002 р. у харківському видавництві **“Фоліо”**.

Костянтин Родик:

1. **Василь Герасим'юк. Поет у повітрі: Вірші і поеми.**

Ігор Римарук. Діва Обида: Видіння і відлуння. Вид. 2-е, доп. (Л.: Кальварія).

Ігор Бондар-Терещенко. Коза-дерида: Поезій книга V (Х.: Фоліо).

2. **Андрей Курков. Сади господина Мичурина. (Х.: Фоліо).**

Тарас Прохасько. НепрОсті.

Любка Дереш. Культ / Сер. “Б-ка журналу “Четвер”. (Л.: Кальварія; К.: Книжник).

3. **Тамара Гундорова. Femina Melancholica: Стаття і культура в гендерній утопії Ольги Кобилянської.**

Олександр Ковальчук. Гоголь: буття і страх. (Ніжин: НДПУ ім. Гоголя).

Ігор Зварич. Міф у генезі художнього мислення. (Чернівці: Золоті литаври).

4. **Роман Корогодський. І дороги. І правди. І життя; У пошуках внутрішньої людини.**

Валерій Шевчук. На березі часу. Мій Київ. Входи́ни / Сер. “Vita memoriae” (К.: Темпора).

Григорій Гусейнов. Господні зерна. Кн. 5, 6.

5. **Марсель Пруст. У пошуках утраченого часу. — Т 7. Віднайдений час. Пер. Анатолія Перепаді.**

Дж. К. Ролінг. Гаррі Поттер і філософський камінь; Гаррі Поттер і таємна кімната; Гаррі Поттер і в'язень Азкабану (К.: А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА). Пер. Віктора Морозова.

Вітольд Гомбрович. Фердидурке / Сер. “Зарубіжна класика”. Пер. Андрія Бондаря.

Олег Соловей (Донецьк):

1. Поезія до сьогодні лишається традиційно найсильнішою ланкою української літератури. Не був винятком і минулий 2002-й рік. Тому мені дуже не просто визначити автора-переможця в цій номінації. Хочу назвати кілька книжок: *В.Герасим'юк. Поет у повітрі: Вірші і поеми; П.Вольвач. Південний схід; А.Охримович. Замкнутий простір* (всі три видання — Л.: Кальварія); *І.Андрусак. Дерева і води / Сер. “Ars poetica”. — Х.: Акта*. Серед згаданих авторів і книжок ризикну окремо відзначити **“Дерева і води”**

Івана Андруссяка. Це глибоко органічний поетичний світ, автоматичне письмо якого інкрустоване найсучаснішим авангардизмом. Окремої згадки заслуговує художнє та поліграфічне втілення цієї книги заходами харківського видавництва “Акта”. Лише так і варто видавати сьогодні хороші поетичні тексти.

2. Українська проза так само стає все кращою, хоча ще поступається якістю поезії. Хочу спочатку виділити кілька творів, які прочитав із помітним задоволенням: *Т.Прохасько. НепрОсті; В.Єшкілев. Пафос* (Л.: Кальварія); *С.Процюк. Інфекція*. (Л.: ЛА Піраміда); *В.Єшкілев. Візантійська фотографія*. (Л.: Сполом); *Д.Білий. Басаврюк-XX; О.Ульяненко. Син тіні* (ж. “Кур’єр Кривбасу”. – Ч. 1–2); *Є.Кононенко. Зрада*. Оце, власне, і все. Надто непросто комусь віддати перевагу, бо і автори, і твори ці часом перебувають у протилежних естетичних та світоглядних парадигмах. І все-таки особливо спробую виділити **Олеся Ульяненка** з романом “Син тіні”, який, на жаль, так і не вийшов допіру окремою книгою. Ульяненко, письменник рівня приблизно Селіна, і сьогодні лишається недооцінений вітчизняною критикою. А тим часом він пише напрочуд “густі” тексти. Дивно, що цей письменник не має постійного видавця, як-от, приміром, Оксана Забужко.

3. У цій номінації передусім хочу відзначити видання з нашої класики: *С.Єфремов. Вибране; М.Драй-Хмара. Літературно-наукова спадщина; Ю.Лавріненко. Розстріляне Відродження: Антологія 1917–1933*. (К.: Смолоскип). Серед сучасників хочу назвати працю *Т.Гундорової “Femina Melancholica: Стаття і культура в гендерній утопії Ольги Кобилянської”* і збірку літературної критики та есеїстики **Івана Андруссяка “Літпроцесія”**. І саме останньому віддаю першість за опрацювання “живого” літературного тексту, за фаховість і вміння розставити акценти в потрібних місцях. Хоча, знов-таки, класику варто було б виділити в окрему номінацію.

4. У цій номінації можна довго не думати. Це, поза сумнівом, мемуари **Юрія Шереха-Шевельова “Я – мене – мені... (і довкруги)”**. – Видання часопису “Березіль” (Х., 2001). І хоча на титулі стоїть 2001-й рік, видання, здається, потрапило до читача лише на початку року 2002-го. Спогади Ю.Шереха – це унікальний документ як суто приватного, так і загально-літературного значення. Давно уже не отримував такого задоволення від читання письменницьких мемуарів.

5. Нарешті знову потужно запрацював перекладацький корпус української літератури. Окремо виділю два видання. Том, що завершує епопею **М.Пруста “У пошуках утраченого часу” – Т.7. Віднайдений час. Пер. А.Перепаді**. Враховуючи, що російські переклади тривалий час зупинялися після третього тому через смерть перекладачів, за працею А.Перепаді стежив навіть із деяким занепокоєнням. Це видання – напевно неабиякий успіх української літератури. Інше видання – **В.Гомбрович. Фердидурке. Пер. А.Бондаря**. – К.: Основи. Це помітне доповнення до виданих раніше “Щоденників” польського автора. На останок хотілося б звернутися до наших перекладачів із проханням якнайшвидше перекласти українською твори Дж. Джойса, Г.Міллера, Ч.Буковські, Ф.Селіна, Ф.Саган, Дж. Дос Пассоса, К.Кізі, Т.Капоте та багатьох-багатьох інших. Хоча, звісно, перераховані автори – це передусім “смішні любові” автора сих рядків...

Михайло Стрельбицький (Вінниця):

1. **Василь Герасим’юк. Поет у повітрі: Вірші і поеми.**

Рідкісно правдива точність інтонації, здатної “асимілювати” і зужиту риму, й витівчатий словесний, метафоричний малюнок, й риторичну прямолінійність. Сугестивність образосюжетів. І – підтекстова радість, діалектична схильність долання самотності... самозосередженістю.

2. **Марія Матіос. Фуршет** (Л.: Кальварія).

Деміургічна сваволя авторської оповіді, виклична “антибелетристика”, грайлива безфабульність. У чомусь нагадує мій улюблений (каюсь!) “Мій Дагестан” Расула Гамзатова – з поправкою, звісно ж, на час: суб’єктивізм та відсутність претензії на монументалізм книжці тільки на користь.

3. Можу назвати лише видання позаминулого року, які дійшли до мене останнім часом. Альманах “Перекладацької Майстерні” 2000 – 2001. – Т.2. – Кн. 1, 2; Записки “Перекладацької Майстерні” 2000 – 2001. – Т. 3 (обидві – Львів. нац. ун-т ім. І.Франка. Центр гуманітарних досліджень. Л.; Дрогобич: Коло).

Давно вже не мав такого приємного філологічного читива. Мабуть, тому, що названі три збірки різножанрових матеріалів оприявнюють діалогічність мислі теоретичної та творчо-практичної. Не як розрахований методологічний прийом – як найреальнішу реальність дійсної спільноти теоретиків, практиків, неофітів перекладацтва та перекладознавства. Низка філігранних етюдів із власного перекладацького досвіду Андрія Содомори, цикл лекцій Людмили Архипової “Переклад як інтерпретація” та лекція Юрія Андруховича “Американська поезія 1950–60-х років: постаті і середовища”, вміщені тут, сягають, либонь, рівня хрестоматійності.

4. **Борис Дерев’яно. Хочу бути почутим: Книга публіцистичної прози.** Рос. та укр. – Упор. Алла Дерев’яно. (Одеса: Астропринт).

Друга посмертна книга непокірного, а тому розстріляного найманним убивцею редактора “Вечерней Одессы”, вражає поєднанням монументальності, масштабності й майже щоденникової деталізованості, сповідальності. Тут – безстрашність не тільки стосовно всіх і вся “вершителів” та “прихвизаторів”, а й стосовно власного свого та своїх ближніх внутрішнього світу. Класика публіцистики! Втім – варто уточнити – публіцистики, яка міцно сусидить, а то й плавно перетікає у суспільствознавче й людинознавче філософування.

5. **Торгні Ліндгрєн. Джмелиний мед: Повість; Торгні Ліндгрєн. Слід змія на скелі: Повість** (обидві зі шведської переклала **Ольга Сенюк (Л.: Кальварія)**).

Автор аносований видавництвом як один із найталановитіших й уже найславновзвісніших (виданий трьома десятками мов) шведських письменників. Українською – в переданні Ольги Сенюк – його містка, замішана на органічному чутті трансцендентного, проза читається з приємністю.

Дмитро Стус:

1. **Василь Герасим’юк. Поет у повітрі: Вірші і поеми.**

Андрій Охримович. Замкнутий простір.

2. **Тарас Прохасько. НепрОсті.**

Приватна колекція: Вибр. укр. проза та есеїстика кінця ХХ ст.

3. Поза конкуренцією – літературний проект “Текст+Контекст” видавництва “Факт”: **Патетичний фрегат. Роман Юрія Яновського “Майстер корабля” як літературна містифікація; Дон Жуан у світовому контексті; Три долі. Марко Вовчок в українській, російській та французькій літературі; “Ім промовляти душа моя буде”: “Лісова пісня” Лесі Українки та її інтерпретації; Дзеркало: Драматична поема Лесі Українки “Оргія” і роман Володимира Винниченка “Хочу!”; Жінка як текст. Емма Андіївська, Соломія Павличко, Оксана Забужко: фрагменти творчості і контексти.**

5. Закінчення видання: **Марсель Пруст. У пошуках утраченого часу.** – Т. 7.

Людмила Таран:

1. **Олег Лишега. Снігові і вогню.**

2. **Тарас Прохасько. НепрОсті.**

3. **Соломія Павличко. Фемінізм.**

Анатолій Ткаченко:

1. **Василь Герасим’юк. Поет у повітрі: Вірші і поеми.**

2. **Богдан Жолдак. Топінамбур, сину: Extra drive stories (Л.: Кальварія).**

3. **Ніла Зборовська. Психоаналіз і літературознавство (К.: Академвидав).** Книжка 2002 р. з технічних причин побачила світ у січні року наступного.

5. **Сьомий том Марселя Пруста в пер. Анатолія Перепаді.**

Сергій Яковенко:

1. В поезії нічого, вартого гучного слова, не помітив.

2. У прозі позицією номер один для мене, безперечно, є **“Вибгане” Володимира Діброви** — логічне “видавниче” продовження **“Збіговиськ”** (1999). Я люблю цього автора за той неповторний іронічно-автобіографічний образ (в тому числі й мовний) інтелігента-маргінала, чи маргінального інтелектуала, смертельно вплетаного в історію і власну біографію.

3. Найбільше позитивних вражень серед минулорічної україномовної книжкової продукції маю від студії **Тамари Гундорової “Femina Melancholica: Стать і культура в гендерній утопії Ольги Кобилянської”**. Мушу признатися, що, як до сьогодні, у вітчизняному літературознавстві не було ще книги, яку я “ковтав” би з таким інтересом. Це дослідження наповнює оптимізмом щодо можливостей не тільки розширення меж нашої традиційної науки про літературу, а й щодо можливостей самої української літератури як об’єкта таких досліджень. Усе це дозволяє говорити про авторку як про найуспішнішого українського вченого, що працює в методі, який часто називають “аналізом дискурсу”. Більше того, зважуючи внесок жінок у створення української модерної нації, дедалі частіше переконаюєшся, що постмодерну українську націю творять також вони.

4. З публіцистики найбільше задоволення отримав, читаючи “автобіографічну оповідь-есе” **Валерія Шевчука “На березі часу. Мій Київ. Входи́ни”**. Шевчук підкупляє передусім своєю ретельністю й граничною чесністю, а також тим, що не має нічого спільного з тою міфотворчістю і містифікацією, яку в нас звикли називати жанром автобіографії. З особливою цікавістю мав нагоду порівняти — в широкому сенсі — студентське життя початку 60-х (з реляції Валерія Шевчука) і початку 90-х (з власного досвіду) — часів, треба визнати, багато в чому спільних, — і ствердити, що відтоді майже нічого не змінилось. Єдину образу маю на працівників видавництва, котрі, зробивши дорогу й красиву книгу, не завдали собі труда елементарно вичитати текст.

5. Перекладацькою подією минулого року вважаю **“Фердидурке” Вітольда Гомбровича** в перекладі **Андрія Бондаря**. Крім того, що мені імпонують як автор, так і перекладач (у цій новій для нього іпостасі), я в захопленні від того, що їм удвох вдалося зробити. Про цей переклад мені доводилося писати у **“Дзеркалі тижня”** (№ 15 (390) 20 квітня 2002 р.), де, зокрема, є такі слова: **“Бондар філігранно проходить по тій тонкій межі, де стикаються фразеологічна польськість з українською ментальністю, і на цій межі, як і на будь-якому пограниччі, значення розростаються...”**.

Олександр Яровий:

1. **Малик Галина. Мій срібний князю... (Ужгород: ВАТ Вид-во “Закарпаття”)**. Звертаємо увагу на форму: це, схоже, перша в українській літературі сонетна поема. Дуже дихає сучасністю й водночас “ексхронологічним”, для всіх епох, дівчачим наївом. Зміст не підтесаний під формовимоги, доволі зворушливий. Чується туга за красивим серед бурлескного балагану, де “глибокодумні” паяци розводять пальцями по столах пивні калюжі і “розводять” (сленг!) читача.

А ми зустрілись в райському саду.

І з цього саду почалося свято...

Може, цієї книжки більше ніхто й не помітить. Ну то й що?

2. Безсумнівна подія — роман **Павла Загребельного “Брухт”**, опублікований ж. **“Київ”** (№№ 9—10). Можна, за рахунок позицій 3,4,5 (усе одно там переважно “борці за свитку” вийшли погулять, а перекладами не цікавився, бо ще нашого не обміркував), — можна про роман і... трошки далі?

Вісімдесятилітній ветеран “впик” у саму лузу. Маємо нещадний портрет наскрізь фальшивої, брехливої і недужої на хворобу Альцгеймера доби, де справді гроші “могутніші за всіх генсеків і їхні органи”, та що доброго?.. Втім, у Павла Архиповича й аферисти, й “шляхетно”-кар’єрні проститутки, й ідіоти — завжди якісь зворушливо-м’які, старомодні... Песимізму — нема.

Але і це — ще роман-констатація. А роман-осмислення — борг наших літераторів перед ХХІ століттям і кінцем історії, який передбачив ще Іоанн Богослов у першому столітті нашої останньої ери. “Атеїсти кепкують з християнської віри в загробне життя, а самі дедалі частіше вигадують хіліазми, стократно безглуздіші, ніж уявлення про щасливе майбутнє”. На цьому час обмежувати й цитування Загребельного, і свій “дискурс”, сподіваючись, дасть Бог, на розлогішу колісь розмову з приводу... Все ж не втримаюсь: місточком такої “думальної прози”, який протривав над прірвою 90-х і де всяк на своїй швидкості і на власній смузі — Загребельний із “крупним масштабом”, Пашковський із римо-католицьким ізводом християнського світорозуміння, Медвідь із дещо абстрактною “народною душею” — ми закономірно прийдемо до рятівного неомонументалізму, змурованого на камені культурного візантійства, яке забуте і зненавиджене фальш-світом.

Від редакції:

За підсумками анкетування, найбільше позитивних відгуків здобули такі видання 2002 року:

1. Поезія

Василь Герасим'юк. Поет у повітрі: Вірші і поеми (Л.: Кальварія).

2. Проза

Тарас Прохасько. НепрОсті (Івано-Франківськ: Лілея-НВ).

3. Літературознавство, критика

Тамара Гундорова. *Femina Melancholica*: Стаття і культура в гендерній утопії Ольги Кобиланської / Сер. “Критичні студії” (К.: Критика). Кількаразово згадані монографії Соломії Павличко, Ніли Зборовської, Ростислава Чопика.

4. Публіцистика

Григорій Гусейнов. Господні зерна. Кн. 5, 6. (Кривий Ріг: Видавничий Дім).

5. Художній переклад

Анатоль Перепадя. Марсель Пруст. У пошуках утраченого часу. — Т. 7. Віднайдений час, (К.: Юніверс).

Називаються твори, вміщені на сторінках “Кур’єра Кривбасу” (гол. ред. Г.Гусейнов): “Син тіні” О.Ульяненко, “Інфекція” С.Процюка, “Нелюбов” А.Морговського, “Кіт з потонулого будинку” Г.Пагутяк — та “Сучасності”: “Готична література та її жанри” І.Качуровського, “Кінець української “багатовекторності”?” Миколи Рябчука, повість “Писар Східних Воріт Притулку” Галини Пагутяк.

Серед видавництв перше місце посіла “Кальварія” (Львів). Найчастіше згадуються книжки таких видавництв: “Лілея-НВ” (Івано-Франківськ), “Юніверс” (Київ), “Факт” (Київ), “Критика” (Київ).

Колектив часопису “Слово і Час” вітає переможців і сподівається на участь у визначенні кращої книжки року 2003-го у наступному шостому номері “СіЧ”і.

В.Л.

